

„Postmoderna a postmoderní literatura“

Karolina Štětínová

Úvod do uměnovědných studií

415828

26. 12. 2012

V této práci se věnuji tématu postmoderny, jakožto významnému směru naší nedávné historie. Stručně zde shrnuji za jakých okolností a z jakých důvodů postmoderna vznikla, osvětluji její základní principy a následně se již věnuji samotné postmoderní literatuře.

- **Pojem postmoderny**

„Lidé moderní doby věřili, že jsou schopni vidět svět takový, jaký skutečně je. Postmodernismus říká, že to byla iluze.“¹

Postmoderna je filozofický a umělecký směr převážně druhé poloviny 20. století. Samotný výraz se však zrodil již ve 30. letech. O postmoderně se mluvílo nejdříve v architektuře a umění, a až později došlo k přenesení tohoto výrazu i na životní styl a filozofický postoj té doby. Jak již z jejího názvu vyplývá, postmoderna přichází jako nástupce tehdejší moderny, která po tak dlouhou dobu ovlivňovala svět. Postmoderna však nevznikla pouze jako náhrada za modernu, ale přímo jako reakce na ni. Přívrženci modernismu, jehož kořeny sahají až do renesance, zastávali názor, že cílem a posláním lidstva je odhalit všechna tajemství světa a vesmíru. Hledání naprosté pravdy, snaha o logické uvažování a přesné definice v jednotlivých vědách, to vše postmoderna odmítá a snaží se o naprostý odklon.

Prvním z kritiků moderního světa byl Fridrich Nietzsche, který byl později následován dalšími významnými filozofy, umělci a dokonce i teology. Jedním z těchto zastánců byl Ihab Hassan, literární teoretik a kritik, jenž specifikoval principy postmoderního hnutí. Zatímco moderní doba byla dobou mechanickou a industriální, tak postmoderní doba staví svou základnu na médiích a informacích. Již neexistuje nic jako nezpochybnitelná pravda, protože pojem pravdy stejně jako pojem dobra a zla záleží pouze na úhlu pohledu společnosti. Problémy dvacátého století a nedávné války také značně přispěly k uvědomění si své pomíjivosti. Právě takovéto změny pohledu na svět byly jasně viditelné v umění, architektuře, kinematografii, ale třeba i v oblékání. Postmoderna boří bariéru mezi jednotlivými slohy, módními vlnami a vkusem, čímž umožňuje nejen vybírat si, ale především i kombinovat a vytvářet nové osobité styly. Člověk už nadále nechce být pouze jedním z masy a fungovat jako robot, ale naopak se snaží dokázat svou jedinečnost.

1

- **Postmoderní literatura**

„Všechno je rozdíl“²

Definovat postmoderní umění a architekturu není zdaleka tak obtížné jako definovat znaky a principy postmoderní literatury a jejích autorů. To, co dělá z literatury postmoderní, není pouze zvolené téma prolnutí dvou světů, pomíjivosti či náhody, ale především využití stylistiky, symboliky, juxtapozice a ironie.

Smyslení postmoderního světa se však na literatuře nejvíce podepsalo svým dekonstruktivismem, který částečně navazoval na dřívější strukturalismus. Za jejího zakladatele je považován francouzský postmoderní filozof Jacques Derrida. Teorie dekonstrukce je založena na jedinečnosti každého člověka. Vliv vzdělání, kultury, národnosti či sociálního postavení hraje roli při pohledu na svět u každého z nás. Stejně tak to funguje i v literatuře. Každý čtenář je schopen si text vyložit jinak. Právě tohoto faktu začali postmoderní spisovatelé ve svých dílech využívat a jazyk se stal prostředkem ke hře mezi autorem a čtenářem. Takovéto postmoderní prvky můžeme pozorovat například na dílech spisovatelů jako Vladimir Nabokov, Jorge Luis Borges či Michel Foucault nebo u nás Tibor Žilka.

Ukázkovým příkladem postmoderní literatury je špionážní román. V modernismu byl oblíbeným literárním žánrem detektivní příběh. Logické postupy, moderní technologie, věda a racionální rozum vždy pomohly i ten nejkomplicovanější případ vyřešit. Postmoderní spisovatelé se však snaží zajít mnohem dále a čtenáři dokázat jak důležité je neřídit se pouze rozumem, ale dát prostor také své intuici a pocitům. Snad nejznámějším autorem takovýchto románů je Umberto Eco, jehož román *Jméno růže* je jedním z nejvýznamnějších děl 20. století. *Jméno Růže* je ukázkovým příkladem postmodernismu. V románu nalezneme více vzájemně se prolínajících rovin a komplikovanou kompozici. Autor zde také často využívá parodie a čtenáře odkazuje na jiná literární díla a spisovatele, zde především na Aristotela a jeho *Knihu Smíchu*. Náhodná zde není ani symbolika jednotlivých postav a mnohé narážky na problémy současnosti. Právě takovéto skryté prvky prověřují čtenářovu všímavost a znalosti. Dalšími autory špionážních románů jsou například Philip Roth, Andrej Blatnik nebo u nás Ladislav Muška.

Mezi současnými čtenáři je postmoderní literatura velmi oblíbená. Variabilita žánrů, prostředí a stylů, které postmoderní literatura sjednocuje, stále oslovuje širokou skupinu čtenářů a dává jim prostor uplatnit zde svou fantazii a znalosti.

² GRENZ, Stanley J. Úvod do postmodernismu. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 1997, s. 16. ISBN 80-85495-74-0.

- **Seznam použité literatury a jiných zdrojů**

- 1) GRENZ, Stanley J. Úvod do postmodernismu. 1. vyd. Překlad Alena Koželuhová. Praha: Návrat domů, 1997, 199 s. ISBN 80-854-9574-0
- 2) Moderna - avantgarda - postmoderna. 1. vyd. Editor Danuše Kšicová, Ivo Pospíšil. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 425 s. Litteraria humanitas, 12. ISBN 80-210-3118-2.
- 3) Dekonstrukce. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 8. 8. 2012 [cit. 2013-12-20]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Dekonstrukce>
- 4) Eco Umberto: Jméno růže (rozbor). ČESKÝ-JAZYK.cz: studentský UNDERGROUND [online]. © 2003-2013, 02.02.2012 [cit. 2013-12-25]. Dostupné z: <http://www.cesky-jazyk.cz/ctenarsky-denik/umberto-eco/jmeno-ruze-rozbor.html>